

Рекомендації щодо проведення реформ у сфері молодіжної політики

Рекомендації експертів громадянського суспільства, надані в робочих групах при Національній раді відновлення України

До повномасштабної війни молодь в Україні мала різні можливості для саморозвитку, відпочинку та неформальної освіти. Молодіжні центри були одним з кількох закладів, які намагалися задовольнити відповідні потреби.

Методичну та фінансову підтримку молодіжної діяльності надавали декілька установ, такі як уряд, обласні адміністрації, муніципалітети, бізнес, громадські організації (через членські внески) та міжнародні донори. Протягом останніх років основні донори (у тому числі агентства ООН, USAID та Європейська комісія) визначили молодь як цільову групу. Тема громадянської освіти була найпомітнішою, водночас у багатьох випадках спостерігалось нехтування українськими національними меседжами та пропагування російських нарративів. Після 24 лютого 2022 року попередні підходи до молодіжної політики стали непридатними, проєкти були закриті.

Після повномасштабного вторгнення росії на територію України молодь активно долучається до захисту країни та волонтерства. Багато молодіжних лідерів перебувають в армії, деякі переміщуються всередині країни або отримують тимчасовий захист за кордоном. Молодіжні центри, переважно комунальні чи державні, перетворюються на притулки чи гуманітарні центри, а деякі змушені евакуюватися. Деякі молодіжні працівники та молодіжні лідери залишилися на окупованій території.

Очевидно, що війна, як і будь-яка інша небезпечна кризова ситуація, пом'якшує соціальну гетерогенність і виводить суспільство до «традиційних ролей» дітей-дорослих, чоловіків-жінок, бідних-багатих тощо. Молоді люди як специфічна соціальна група розсіюються: вони або залишаються дітьми, або стають дорослими.

Оскільки воєнний стан тимчасовий, але не короткочасний, молодіжна робота повинна відновитися й спрямовуватися на молодь як окрему цільову групу, щоб зробити її майбутнє більш передбачуваним.

Рекомендації щодо молодіжних центрів, організацій та рад

- Молодіжні центри, а також школи та заклади культури повинні мати план і підтримку, щоб повернутися до звичайної діяльності. Ідеться про укриття, гуманітарні центри, зруйновані під час збройних дій об'єкти і тих, хто працює в евакуації.
- Молодіжні центри, організації, ради, органи студентського самоврядування (ОСС) потребують розуміння та підтримки для розробки конкретних програм, врахування потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО), насильства та травм молоді чи отримання воєнного досвіду.
- Молодіжні центри, організації, ради ОСС потребують більшої підтримки персоналу, іноді створення нової команди або залучення додаткових фахівців конкретних напрямів.

Розуміння молодіжних лідерів

- Молодіжні лідери та молодіжні організації — значна частина українського опору. Їхній досвід слід враховувати в майбутньому, навіть якщо це воєнний досвід.
- Треба зважати на той факт, що в багатьох випадках молодіжні лідери будуть ветеранами.

- Молодіжні волонтерські лідери потребують професійної консультації та стійкості заради запобігання вигоранню.
- Українська молодь, що опинилася за кордоном, також потребуватиме молодіжних лідерів. Потрібно подбати про комунікацію з ними та програми підтримки. Створити умови, щоб українська молодь могла досліджувати закордонні практики роботи молодіжних центрів й організацій, сприяти налагодженню стійких партнерських зв'язків між українськими й закордонними молодіжними мережами.
- Окремою категорією стали молодіжні лідери, що залишилися працювати на окупованих територіях. Необхідно вжити заходів, щоб сприяти їхній безпеці і водночас підтримувати контакт з ними.

Рекомендації щодо відновлення України після завершення війни

- Житловий простір, ринок праці та потреби інклюзивних груп — основні виклики. Необхідно ретельно визначити відповідні групи включення.
- Зусилля мають бути скеровані на те, щоб побудувати спроможну інфраструктуру для підтримки розвитку молодіжного сектору. У програмах відновлення інфраструктурних об'єктів житлового фонду, спортивних, культурних, освітніх закладах тощо потрібно запланувати відсоткове співвідношення на відновлення саме молодіжної інфраструктури (хоча б 5 % фінансування в регіоні на відновлення об'єктів молодіжної інфраструктури).
- Гуманітарна реакція міжнародних організацій може бути менш ефективною, ніж низові ініціативи, але вони мають повертатися до більш структурованих і довгострокових програм. Етап програмування може бути складним, оскільки попередні підходи не працюють. Те саме стосується уряду. Найкращим варіантом будуть програми підтримки інституційних спроможностей уже наявних мереж, на яких зараз тримається реальна молодіжна робота в громадах.
- Багато молодих людей перебувають під тимчасовим захистом у країнах Європи. Деякі з них втекли з повністю зруйнованих територій, тому протримаються там найдовше. Потреби цих молодих людей мають враховувати молодіжні працівники, працюючи над інтеграцією біженців.

Рекомендації громадянського суспільства щодо розвитку України в стратегічній перспективі до 2030 року

Працевлаштована або молодь, що навчається за кордоном, буде менш схильна повертатися додому. Водночас в Україні відсутні реальні механізми, щоб мотивувати її повернутися. Оскільки фінансування молодіжної політики становить лише 1 % від бюджету, Україна не спроможна створити такі умови, щоб молодь не покидала країну. Потрібно змінити підходи до фінансування, зокрема в межах профільного міністерства, розподіл бюджету якого становив 90 % на спорт і 10 % — на молодь. Унаслідок цього молодіжна політика завжди залишалася неперіоритетним питанням. Один зі способів уникнути цього — відокремити молодіжну політику від спорту і вивести на урядовий рівень, наприклад через посаду урядового вповноваженого. Водночас потрібно змінити підхід до фінансування молоді в межах лише одного профільного міністерства. Її інтереси повинні бути враховані в діяльності й інших міністерств. Потрібна кроссекторна й міжгалузева співпраця, фінансування молодіжних програм у кожному міністерстві, створення державно-приватних партнерств (досі обмеження бюджетного кодексу були ключовим аргументом проти такого підходу) тощо.

Також потрібно переглянути ключові нормативні акти — Закон України «Про основні засади молодіжної політики», стратегію і концепцію молодіжної державної цільової соціальної програми тощо.

Пріоритетом має стати доопрацювання та ухвалення урядової [Стратегії громадянської освіти](#), яка повинна імплементувати не лише відповідну [частину статті 5 щодо громадянської освіти Закону України «Про освіту»](#), але й ухвалену у 2018 році урядову [Концепцію громадянської освіти](#) (яка «розширяє» відповідні норми Закону України «Про освіту»). Результати її впровадження будуть залежати від обсягів фінансування.

Більш детальні рекомендації щодо молодіжної політики можна знайти в [брифі](#), підготовленому до Ukraine Reforms Conference 2021.

**Олена Подобєд-Франківська,
експертка Коаліції РПР,
виконавча директорка Національного українського молодіжного об'єднання,
голова Асоціації молодіжних центрів України**

Рекомендації підготовлені в межах проєкту Коаліції Реанімаційний Пакет Реформ «Посилення громадянського суспільства України в процесі прийняття рішень», який фінансується Ініціативою «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», що реалізується ІСАР Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст рекомендацій не обов'язково відображає погляди ІСАР Єднання, погляди Агентства США з міжнародного розвитку або Уряду США.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

